

Figurák mosógépdobbal

Lois Viktor *Megalázott embervilág* című kiállítása

Ferenczy Múzeum, Szentendre, 2016. VI. 3. – VIII. 7.

LÓSKA LAJOS

Lois Viktor nyolc, mosógépdobokból és fából faragott emberi figurákból, testrészekből összeépített alkotása fogadja a látogatót a szentendrei Ferenczy Múzeumban¹. A végzettsége szerint írógépműszerész Lois autodidaktaként indult, ahogy a Vajda Lajos stúdiósok jelentős része is. Műszerész képzettségét nem véletlenül hangsúlyozom, hiszen ahogy jó tíz ezten-

dővel korábban Harasztý István profitált díszműlakatos szakmájából, úgy Loisknak írógépműszerész praxisa teremtett jó alapot ahhoz, hogy el tudja készíteni objektjeit, ezeket a különböző gépalkatrészekből (írógép, bicikliváz, mosógépdob stb.) összeállított,

sokszor hangszerként is funkcionáló alkotásokat, amelyeknek sikerét, elismertségét az 1993-as Velencei Biennále hozta meg.

De ne fussunk ennyire előre az időben! Első tárlatát 1979-ben rendezte a Fiatal Művészek Klubjában, de rendszeresen részt vett a Vajda Lajos Stúdió kiállításain. 1982-ben Szentendrére költözött. Ezt követően pályája, ha nem is mindig zökkenőmentesen, de töretlenül ívelt felfelé a művészetet egyre kevésbé ellenőrző Kádárkor utolsó évtizedében. Plasztikáival, járműveivel, bútoraival, (ütős, pengetős, tekerős, fúvós) szoborhangszereivel egyéni, társadalomkritikus, a fogyasztói mentalitással szemben álló művészetet teremtett és teremt. Munkássága kiteljesedését jól dokumentálja bemutatkozásainak korántsem teljes listája: *Magyar bútorprogram* (1985), *Új járműprogram a Technikai Haladás Nyomában* (1986), *Mosolymosó hangszerek* (1987), *Hangutánzás* (1990), *Kamaszkorom utolsó nyara* (1992), *Nagy Magyar Testépítő és Szellemleépítő Szalonn* (2002). Több mint egy évtizede az Egyesült Államokban él, ám gyakran hazalátogat, részt vesz a honi képzőművészeti életben.

Pályája elején szobrait fából faragta, és Tatán állította ki először őket. „Fával 1974-től kezdtem el komolyan dolgozni. Nem tömbszerűre faragtam a fát, az érdekelt, miképpen lehet gondolatokat megjeleníteni ezzel az anyaggal, hogyan lehet vágyakat kifejezni, emberi gyarlóságokat bemutatni. Erről szól például a *Leiki biztosítótű* című szobrom. Azt képzeltem, hogy az emberi fejben is van biztosítótű, ami megfogja a gondolatokat”² – emlékszik vissza az indulására egy interjúban. Néhány esztendő elteltével felhagyott a faszobrok készítésével, mert sérülékenyeknek, túl törékenyeknek tekintette őket. (E korai plasztikákra is utal a kollekción egy, az előtérben felállított organikus, nonfiguratív, beszédes című kompozícióval: *Az ember nem csikk, nem lehet elnyomni* /1980/).

Különböző fémalkatrészekből, ready-made-ekből³ álló konstrukciókat következetesen az 1980-as évek elejétől alkot, mosógépdobokkal pedig az évtized második felétől találkozhatunk nála, mégpedig főként hangszer-szobrain (*Mosósziréna*, 1988).

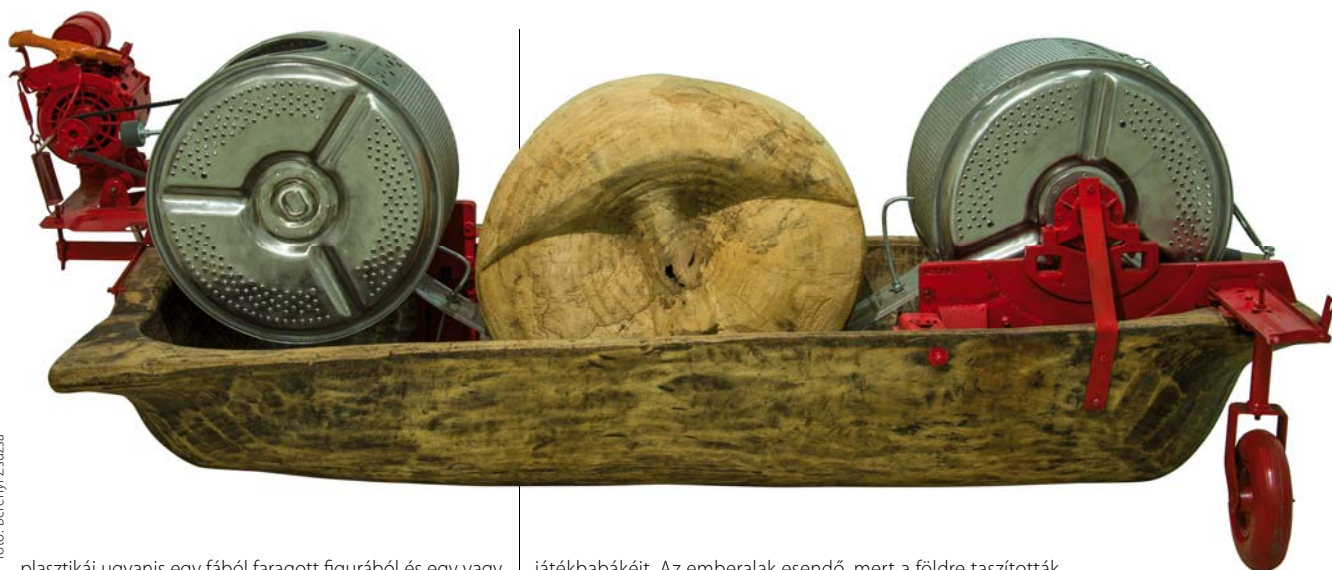
Nem véletlenül kezdtem írásomat a művész faszobraival és csillogó lyukacsos mosógépdobjaival, a jelenlegi, a *Megalázott emberiség*, *Nyolc stáció* című kiállítás

LOIS VIKTOR:
Fejre állva, 2016,
fa, mosógépdob, fém,
elektromos alkatrészek,
201x76x75 cm

foto: Berényi Zsuzsa

plasztikái ugyanis egy fából faragott figurából és egy vagy két fényes forgódobból épülnek fel. A sorozat történetéhez hozzátartozik, hogy első darabja 2005-ben született, s ahogy aztán szaporodtak, több helyen is bemutatatta őket: 2012-ben a Neon Galériában Budapesten, majd két évvel később a Tatabányai Múzeumban. A mostani, szentendrei tárlatra két új alkotással gyarapodott a számuk.

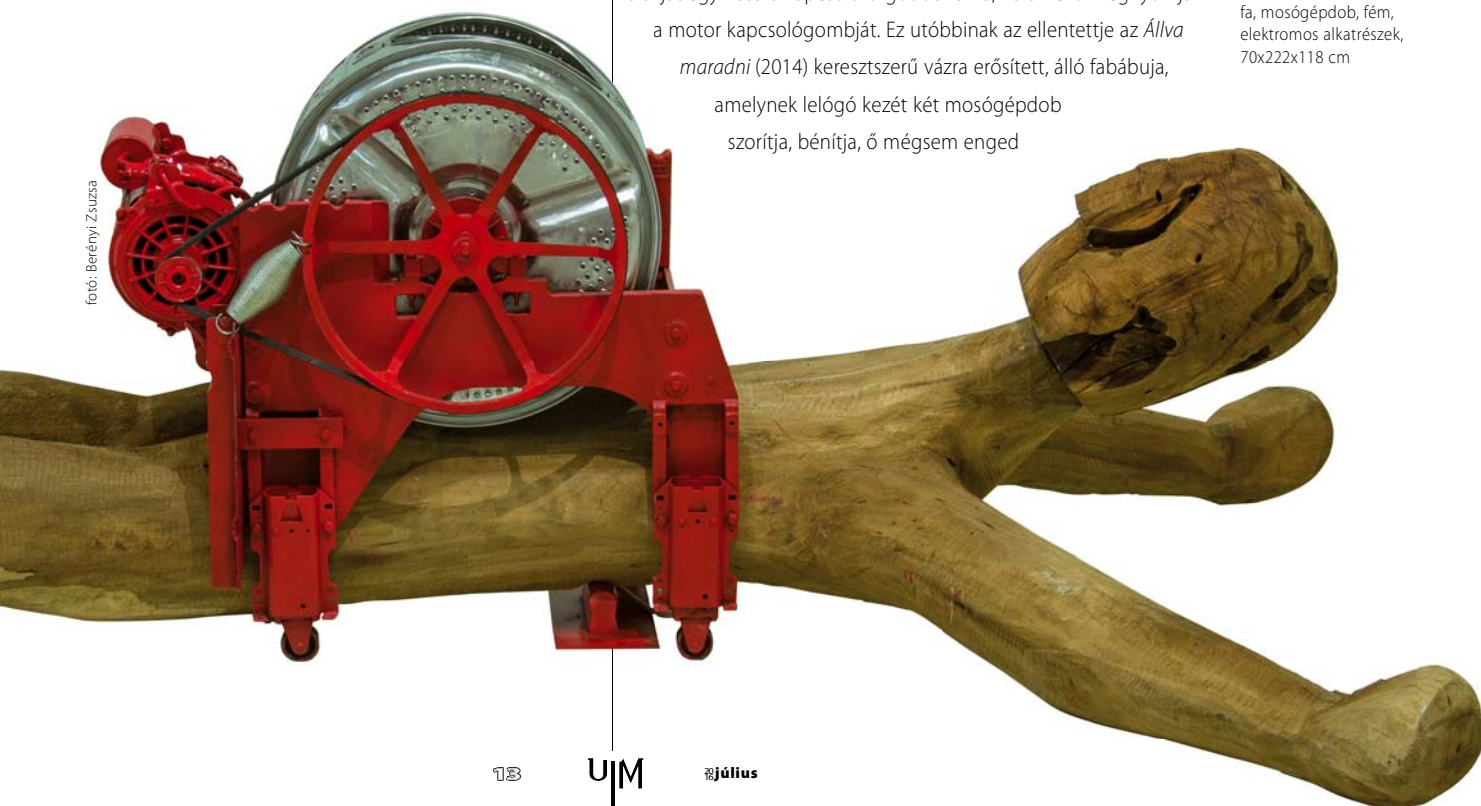
Ha lemegyünk a lépcsőn, és belépünk a kiállítóterembe, szépen egymás mellett sorakozik a nyolc mű, pontosabban egynek, a tajvani múzeumba kerültek csak a fotóját láthatjuk. A széria első darabja a 2005-ös *Négykézláb*. Egy mosógépdobról éppen feltápaszkodó alakot formáz, amelynek a lába, karja és feje úgy van a törzshöz applikálva, hogy a végtagokat el lehessen forgatni, mint a kezüket és lábukat mozgatni tudó

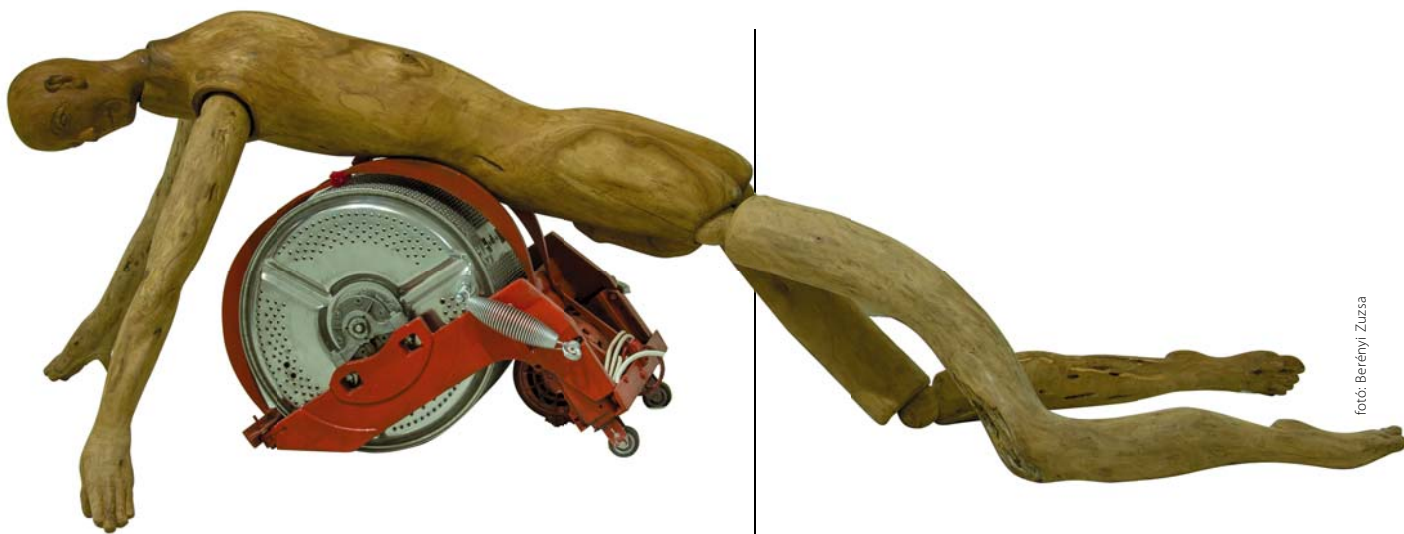
játékbabákéit. Az emberalak esendő, mert a földre taszították, ledöntötték, ennek ellenére a földnek feszülő, feltámaszkodó karok a remény, a felállás, az újrakezdés lehetőségét sugallják.

Kronológiai sorrendben a következő mű a *Terpeszben hintázni* (2008) című, egy szétterpesztett lábú és széttárt karú figura. Előtte és mögötte egy-egy piros állványba épített elektromos motor mozgatta mosógépdob. Minden egyes dob a gonoszt testesíti meg; ha bekapcsoljuk őket, rezegtetik, rázzák, nyúvik, koptatják a fabábukat. Sőt a metaforát továbbgondolva, azt is sugallják, hogy az ipari civilizáció, a fogyasztói lét semmisíti meg az embert. Az *Ádám, Éva és az alma* (2013) című plasztika két mosógépdobra támaszkodó emberének közös almafeje van. A szobrász ezzel a megoldással Ádám felelősségét azonos szintre emeli Éváéval. Döntésük, ahogy fejük is, közös, mindketten egyformán engedtek a kígyó csábításának, amikor ettek a tudás fájának gyümölcséből. A pénz kétes értékére utaló morális mondanivaló jellemzi a talált fateknőbe két mosógépdob közé szorított plakettfejet (*Éremarc fürdik mosolyában*, 2014). A *Has-döngető* (2014) hanyatt fekvő alakját egy hasára kapcsolt forgódob rázza, ha a néző megnyomja a motor kapcsológombját. Ez utóbbinak az ellentettje az *Állva maradni* (2014) keresztyszerű vázra erősített, álló fabábujá, amelynek lelógó kezét két mosógépdob szorítja, bénítja, ő mégsem enged

LOIS VIKTOR:
Éremarc fürdik mosolyában, 2014,
fa, mosógépdob, fém, elektromos
alkatrészek, 66x193x114 cm

LOIS VIKTOR:
Has-döngető, 2014,
fa, mosógépdob, fém,
elektromos alkatrészek,
70x222x118 cm

LOIS VIKTOR:
Négykézláb, 2005,
fa, mosógépdob, fém,
elektromos alkatrészek,
73x250x104 cm

a negyvennyolcból, gerinces jellem marad, amit mi sem bizonyít jobban, mint a hasán vágott kis ablakcskán keresztül látható gerince.

Az idei esztendőben két új munkát is készített a művész, a *Tetováló gép*, illetve *Fejre állítva* címűt. Ez utóbbi kompozíciós megoldásait tekintve az *Állva maradni* fordította, a fejre állított, kéménycsőhöz rögzített figurának ugyanis az ég felé meredő lábai szorulnak a dob bilincsébe. Ez eszünkbe juttatja a bibliai ábrázolásokon a fordított keresztre fejjel lefelé feszített Szent Pétert, de a modern művészetben is megelhetjük az előzményeket, mégpedig Georg Baselitznál, akinek sok festményén láthatunk fejjel lefelé lógó férfiakat, nőket, gyerekeket, sőt állatokat és növényeket is. Enagyolt, rusztikus, bálványszerű faragott faszobrai pedig megformálásukat tekintve akár előzményei is lehetnének Lois Viktor (neo)art brut plasztikáinak. A bemutatott munkák közül egyetlenegy van, amely nem embert formáz, hanem egy mosógépdobba préselt varrógép tetoválta kart (*Tetováló gép*, 2016).

LOIS VIKTOR:
Ádám, Éva és az alma, 2013,
fa, mosógépdob, fém,
elektromos alkatrészek,
140x277x88 cm

Befejezésül érdemes néhány szót szólnunk Lois alkotásmódjáról. Művészetét szokták Haraszty Istvánéhoz is hasonlítani. Igaz ugyan, hogy a társadalmi bajokra reflektáló, olykor ironikus mondanivalójuk némiképpen rokonítja őket, de Haraszty mobiljai igényesen megmunkáltak, jó értelemben vetten formatervezettek, sőt esztétikusak. Lois Viktor szobrai ezzel szemben direktbbek, ipari hulladékból, gépkatrészekből készültek, tárgy jellegük a domináns, nem mobilok tehát, hanem mozgó vagy mozgatható objektumok, legyenek bútorszobrok, antidizájn biciklik vagy gigantikus hangszerek. A most felsorakoztatott háztartási gépkatrészekkel kombinált art brut stílusú faszobrok, amelyek inkább rokoníthatók felugossy László dadát is megidéző objektjeivel vagy Bogdándy Szuлтán hulladékokból összeállított dobozműveivel. Közös vonásuk, hogy megalázott és megszorított embereket látunk rajtuk. Ha bekapcsoljuk a villanymotorokat, a mozgó fémdobok rongálják, pusztítják a fafigurákat, belemarnak a testükbe, ahogy azt a földön megjelenő piciny fűrészporkupacok is jelzik.

Jegyzetek

- 1 A kurátor Bodonyi Emőke.
- 2 A zenélő mosógépszobrok. Beszélgetés Lois Viktorral. In: Lóska Lajos: *Képtörténetek*, Budapest, 2008, 91–100.
- 3 „A ready-made nem antiművészet, mint megannyi modern alkotás, hanem nem művészet. Nem művészet és nem antiművészet, hanem valami semleges dolog a kettő közötti üres zónában. (...) Tevéleges kritika: a jelzők piedesztáljára emelt műalkotás farba rúgása” – írja Octavio Paz a *Meztelen jelenés* című könyvében (Budapest, 1990, 20-21.).

